

■
**SON OSMANLI MUTASAVVIFLARINDAN AHMED AVNİ
KONUK'UN BİR MİSYONERE YAZDIĞI MEKTUPLAR**

Letters to a Missionary Written by One Of The Last Ottoman Sufi's Ahmed Avni Konuk

Dr.

ESMA ÖZTÜRK

Özet

Bu makale ile son dönem Osmanlı mutasavvıflarından Ahmed Avni Konuk'un aynı dönemde ülkemizde yaşamış John Kingsley Birge adlı misyonere göndermiş olduğu iki mektubun muhtevası sunulmuştur. Anlaşıldığı üzere, Ahmed Avni Konuk bu mektupları Mevlânâ ve İbnü'l-Arabî'nin eserlerini yurt dışında da tanıtmak amacıyla yazmıştır. Her ne kadar bir mutasavvif ile bir misyonerin mektuplaşması sıra dışı karşılanabilse de, bu girişim, Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı Dünyası'na yakınlaşma politikasının bir uzantısı olarak kabul edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Avni Konuk, John Kingsley Birge, Misyonerlik

Letters To A Missionary Written By One Of The Last Ottoman Sufi's Ahmed Avni Konuk

Abstract

In this article, we represent two different letters written by Ahmed Avni Konuk to John Kingsley Birge who was a missionary lived in Turkey. In those letters, it can be understood that Ahmed Avni Konuk's aim was to introduce the works of Rûmî and İbn al-Arabî to the Western World. Although it is not common to see letters written by a sûfî to a missionary, this attempt could be regarded as a part of convergence policy of the Ottoman Empire to the Western World.

Keywords: Ahmed Avni Konuk, John Kingsley Birge, Missionary

Giriş

Bu makale *Mesnevî* ve *Fusûs* şârihi Ahmed Avni Konuk (1868–1938) 'un Nisan 1937 ve Mayıs 1937 tarihlerinde Amerika-lı misyoner John Kingsley Birge (1888–1952)'e yolladığı iki mektup-la ilgilidir. Mektuplar Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü'ndeki Ahmed Avni Konuk Arşivi'nden temin edilmiştir. Mektupların içeri-ğine geçmeden önce her iki şahıs hakkında bilgi verilecektir. Bu vesi-leyle arşiv belgelerine ulaşmamızı temin eden Bölge Müdürlüğü çalı-şanlarına ve bilhassa Konya Yazma Eserler Bölge Müdürü Bekir ŞA-HİN Beyefendi'ye teşekkürlerimizi sunmayı bir borç biliriz.

Makalemize konu olan ilk şahıs Ahmed Avni Konuk olup; 1868'de İstanbul'da doğmuştur. Genç yaşlarından itibaren mûsikî, hukuk, ta-savvuf gibi çeşitli alanlarda kendini geliştirme gayreti içine giren Ah-med Avni, 28 yaşındayken ilk eseri “*Hanende Güfte Mecmuası*”nı bas-tırmıştır. Bu eser günümüzde bile, en kapsamlı güfte mecmuası ola-rak kabul edilmektedir. Söz konusu çalışmasının yanı sıra tasavvufla ilgili başta *Mesnevî* ve *Fusûsu'l-Hikem* olmak üzere pek çok tercüme ve şerhe sahip olan Konuk, bu birikimini genç yaşta mürşidi Mehmed Es'ad Dede'nin dizlerinin dibinde Farsça'yı öğrenerek ve tasavvufun başlıca eserlerini okumakla elde etmiştir. PTT'de memuriyetinin de-vam ettiği dönemde Fatih türbedarı Ahmed Amiş Efendi'nin sohbet-lerine sık sık katılan Konuk, çıkışta sohbetleri kayda geçirmiş olmak-la da, dönemin yetiştirdiği bu şahsiyetin de notunu düşmüştür.

John Kingsley Birge ise “*Amerika Yabancı Misyon Temsilcile-ri Birliği*” (American Board of Commissioners for Foreign Missions) isimli Protestan Misyoner Örgütü bünyesinde ülkemize gelmiş bir Amerikalıdır.¹

1888'de Conneticut-Bristol'da doğan Birge, Yale Koleji'ni (1909) ve Hartford İlahiyat Fakültesi'ni bitirmiştir.(1913) Fakültede okuduğu dönemde Conneticut eyalet kiliseleri arasında yürütülen Evangelist çalışmalara katılan Birge, mezuniyetinin ardından Kennedy Misyon

¹ Cenk Demir, ‘Türkler Arasında Bir Misyoner: John Kingsley Birge (1888–1952)- Ha-yatı, Misyonerlik Faaliyetleri ve Eserleri, *Prof.Dr. Abdulkadir Yuvalı Armağanı*, c. 1 için-de, Kardeşler Ofset, Kayseri 2015, s. 238.

Okulu'nda İslam ve Türk diliyle ilgili master dersleri almıştır.1913'te birkaç aylığına Türkiye'ye gelmiş ve bu seyahati, misyoner olarak çalışmaya karar vermesinde etkili olmuştur.²

1914'te İzmir Uluslararası Kolej'de çalışmaya başlayan Birge, aktif çalışmaları nedeniyle okul yönetiminin beğenisini kazanmıştır. Bu çalışmalarının arasında hazırlık kısmının eğitim kalitesinin arttırılması³ ve Türk Edebiyat Topluluğu'nun kurulmasını sayabiliriz.⁴1915–1916 ders döneminde aynı kolejin hazırlık bölümünde tarih, coğrafya ve Türkçe İncil dersleri veren Birge,⁵ Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle 1916'da Amerika'ya dönmüştür. 1919'da tekrar İzmir'e gelen Birge, Uluslar arası Kolej'de çalışmaya devam etmesinin yanı sıra Yakın Doğu Amerikan Yardım Komitesi'nin faaliyetlerine de katılmıştır.

1922'de İzmir'de çıkan büyük yangın sonrası ailesiyle birlikte önce Yunanistan'a geçen Birge, 1923'te New York'a dönmüş bir süre sonra da Bristol'da yaşamaya başlamıştır. 1925'te yüksek lisansını tamamlamış, 1927'de Ruby M. Philips ile evlenmiştir. Aynı yıl İstanbul'a gelmiş, İsviçre ve Arnavutluk seyahatlerinin ardından 1934'te tekrar Amerika'ya dönmüştür. Hartford Teoloji Fakültesi'nde doktora-sını bitirmesinin sonrasında İstanbul'a gelen ve 1938'de Yakındoğu Amerikan Misyonu sekreterliğine getirilen Birge, 1943–44 eğitim-öğretim döneminde Princeton Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. Sonraki yıllarda, içinde Washington'daki Library of Congress'in de dâhil olduğu bir takım büyük Amerikan kütüphanelerine Türkçe el yazması ve matbu kitapların alımında danışmanlık hizmeti yapmıştır. Yanı sıra Birge, Uluslararası Doğu Araştırmalar Cemiyeti'nin kurucularındandır. Bu kuruluşun yayımladığı “*Oriens*” isimli Hollanda menşei derginin hakem kurulunda görev almıştır.

² “Also to Western Turkey”, *Missionary Herald*, Vol. 110, No: 8, August 1914, s. 330–331.

³ Çenk Demir, *Amerikan Board'ın İzmir'deki Faaliyetleri ve İzmir Uluslararası Kolej*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri 2014, s. 232.

⁴ Papers of the American Board of Commissioners for Foreign Missions, Unit 5, Item : (ABC 16.9.3), Reel 628, No:664; Frank A. Stone, *Sömürgeciliğin Hasat Mevsimi: Anadolu'da Amerikan Misyoner Okulları*, Trc. Ayşe Aksu, Dergah Yay., İstanbul, 2011, s. 350. Demir, “Türkler Arasında Bir Misyoner: John Kingsley Birge...”, s. 240'tan naklen.

⁵ Papers of the American Board of Commissioners for Foreign Missions, Reel 629, No: 539; Demir, “Türkler Arasında Bir Misyoner: John Kingsley Birge...”, s. 240'tan naklen.

Ayrıca Sir James William Redhouse tarafından 1861'de yayınlanan İngilizce-Türkçe sözlüğün yeni Türk alfabesine uygun şekilde basımının yapılmasında yer almıştır. Birge'nün editörlüğünde gerçekleşen bu çalışma sonucunda sözlüğün İngilizce-Türkçe cildi İstanbul'daki Amerikan Board Neşriyat'ca basılmıştır. Ne var ki Birge, Türkçe-İngilizce Sözlüğün basımını görememiştir.⁶

1945-50 yılları arasında İstanbul'da yaşamış olan J.K. Birge, Amerika'da geçirdiği bir yıl sonrası 1951'de tekrar ülkemize dönmüştür. 1952'de ise hayata gözlerini kapamıştır. Ölmeden önce çalıştığı son projesi ise "*The Origins and Evolution of The Turkish Republic*" isimli bir kitaptır. Bu kitabı tamamlayamadan vefat eden Birge, Feriköy Protestan Mezarlığı'na defnedilmiştir.⁷

Ahmed Avni Konuk'un J.K. Birge'e Yolladığı Mektuplar⁸

1. Mektup

İstanbul, 8 Nisan 1937

Muhterem Beyefendi,

Bu vesileyle evinizde yapılan en son toplantımız esnasında müzik âyinine göstermiş olduğunuz büyük ilgiye takdirlerimi sunmak iste-

⁶ Semâvi Eyice, "Birge, John Kingsley (1882-1952); Bektaşilik Tarihiyle Uğraşan Amerikalı Türkolog", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1992, c. 4, s. 189.

⁷ **Eserleri:** *The Bektashi Order of Dervishes*: Bu, Birge'nün 1935 yılında Hartford İlahiyat Fakültesi'nde yaptığı doktora çalışmasının kitap haline dönüştürülmüş biçimidir. 1937'de Londra Luzac Yayınevi'nce Doğu Dinleri Dizisi'nin 7.cildi olarak Londra ve Amerika'daki Hartford Seminary Press'te basılmıştır. 1991'de Reha Çamuroğlu tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve *Bektaşilik Tarihi* ismiyle yayınlanmıştır. *Türkçe Saha Çalışmaları Rehberi (A Guide To Turkish Area Study)*: 1949'da Washington'da basılmıştır. 1037-1945 yılları arasında Türkiye ve Türkler hakkında basılmış tüm eserlerin bir kronolojisini içerir. Birge bu eserle Türkiye'de yaşamın nasıl olduğunu göstermek üzere bazı ek bilgiler vermiş ve çeşitli alanlarda o dönemde yapılan belirtmiştir. Bu eserin yazılma amacı hiç Türkçe bilmeyen öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak olduğundan referansların tamamı Batı Avrupa dilleriyle yazılan kitaplardan oluşmaktadır. Bkz: John Kingsley Birge, *A Guide To Turkish Area Study*, Committee On Near Eastern Studies, American Council of Learned Societies, Washington, 1949, s.185-240. **Makaleleri:** "Yunus Emre: Türkiye'nin Büyük Halk Ozanı (Yunus Emre: Turkey's Great Poet of The People)", Edit. William G. Shellabear, Edwin E. Calverley, Elbert C. Lane, Ruth S. Mackensy, *The Macdonald Presentation Volume*, Princeton University Press, New Jersey, 1933, s.43-60. "Turkey Between the Two World Wars", *Foreign Policy Reports* XX/1 November 1944, s.194-207. "Turkish Translations of The Koran", *The Muslim World*, Vol. 38, Issue 4, January 1938, s. 394-399.

⁸ Mektupların orijinaleri için bkz: Ekler, s. 16-23.

rim. Tüm dinleyicilerin arzusu doğrultusunda size Türk müziği hakkında bir özet ve Türkçe güfte tercümeleri ile bazı giriş notları göndermiştik.

Her ne kadar metnin sade tercümesi oldukça mistik görünse de, doğru anlayışı temin edebilmek üzere bazı girişsel detayları eklemeye ihtiyacı duydum. Üç rubâî de Celâleddîn Rûmî'nin bir çalışmasından alınmıştır ki, kendisi Müslüman Mevlevîlik kurumunun mümtaz lideri ve Profesör Nicholson'un İngiltere'de halen İngilizce tercümesini yapmakta olduğu *Mesnevi*'nin yazarıdır. Hem bu önemli çalışmalar ve hem de Mevlânâ Celâleddîn'in çağdaşı mümtaz şahsiyet Muhyiddîn İbnü'l-Arabî tarafından ortaya çıkarılan öğretileri diğer tüm önemli fırkalar tarafından eşit olarak öğretilen hakikat üzere temellendirilmiştir.

Her iki şahsiyet de hicrî 5.yy'da yaşamıştır ki, bu tarih mîladî 8.yy'a denk gelir. Mevlânâ Celâleddîn, Mevlânâ Bahaeddin Veled'in oğludur. Kendisi '*Sultânu'l-Ulemâ*' olarak bilinir. Selçuklu hükümdarlığı zamanında doğduğu yer olan Afganistan'ın Belh şehrinden Konya'ya göç etmiştir.

Muhyiddîn İbnü'l-Arabî Fas kökenlidir ve büyük şeyh Ebû Medyen'in mürîdidir. Afrika'nın kuzey kısmı boyunca seyahat etmiş, Mekke ve Musul'dan geçmiş ve Mevlânâ Celâleddîn ile karşılaştığı Konya'ya gelmiştir. Hakîkatin değişik dallarını ilgilendiren 500'den fazla eser yazmıştır. Gizlenmiş hiçbir ilâhî sır bırakmamış ancak bunları sembolik bir dil kullanarak belirli şartlara bağlı olarak vermiştir. Önemli kitaplarından bir tanesi *Fusûsu'l-Hikem* olarak adlandırılır ki, o bu kitabın Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından bizzat kendisine yazdırıldığını söyler. Kitabın mukaddimesinde İbnü'l-Arabî, burada bulunan öğretilerin oldukça yoğun olduğunu ifade eder, metni şerh ve tercüme işini gelecek nesillere havale eder. Bu nedenle bu kitabın pek çok dilde şerhi ve tercümesi önemli zâtlar tarafından yapılmıştır. Ben de *Fusûsu'l-Hikem*'e bir tercüme ve şerh yazdım. *Mesnevi*'nin altı cildinin tercüme ve şerhini de bitirmek üzereyim. Hakikatte bu mektup mesele hakkında detaylı bilgi vermek için oldukça kısadır. Belirtmek isterim ki, yukarıda bahsedilen özete eklemiş olduğum birkaç küçük detay metnin iyi bir şekilde izahı için yetersizdir. Dileğim dinleyici-

lere ne okuduğumuz hakkında özet bir fikir vermesiydi ancak hiçbir zaman bunun yayınlanacağını düşünmemiştim.

2.sayfa:

İleride neden küçük bir özeti risale formunda verilmesinin zararlı olacağını açıklamaya çalışacağım. Bahse konu mûsikîde; sevgi, sevgili ve sevilen temel sorudur. İlahi nûrun kadında erkekten daha fazla yansıdığına altını çizmek isterim. Bu ifade Hz. Peygamberin öğretilerine dayanır.

'Dünyamızdan bana üç şey sevdirdi: Kadın, güzellik⁹ ve gözümlün nûru namaz.' Hakîkatın bu dalında deneyimsiz olan bir kimse ilk bakışta Hz. Muhammed ve Mevlânâ gibi onun vârislerinin başka hiçbir şeye değil ancak kendi şehvetlerine taptiklarını düşünebilir. *Fusûsu'l-Hikem*'in Muhammed Fassi'nda, Muhyiddîn İbnü'l-Arabî Hz. Peygamberin söylenen hadisinde kadından gerçekte neyin anlaşılması gerektiğini anlatır. Arap dilinde kadın için iki farklı kelime kullanılır:

1. En-Nîsa-u: Hz. Muhammed'in söylediği şekliyle kadın türünü ifade etmek üzere kullanılır. Kur'an-ı Kerim'de en uzun sûrelerden biri bu anlama tahsis edilmiştir ve ismi Nîsa Sûresidir.

2. Mer'e veya İmra'e ki, bu herhangi bir kadın bireyi ifade eder. Bu terim Kuran'da Tebbet Suresinde olduğu gibi 'eşe' tayin edilmiş bir terimdir.

İlk terim "nesîe" kökünden gelir ve "geç ödeme için mühlet verme" anlamındadır.¹⁰ Araplar bu kelimeyi belirli bir tarihteki ödeme veya krediyle satışları belirtmek üzere ticari bir terim olarak kullanırlar. Kur'an'da sûrenin 37.âyetindeki¹¹ "masumiyet (?)"¹² ifadesi bu kelimeye karşılıktır ve harfi harfine şu anlama gelir:

⁹ Konuk'un 'güzellik' şeklinde İngilizceye tercüme etmiş olduğu kelime, ilgili hadiste 'güzel koku' olarak geçmektedir.

¹⁰ İsfahâni, " nesîe" kelimesinin anlamını, "bir şeyi parası sonradan ödenmek üzere satmak" şeklinde açıklamıştır. Burada kast edilen ise vadeli satıştır. Bkz: Rağîb el-İsfahâni, *Müfredât*, trc. Abdülbaki Güneş- Mehmet Yolcu, Çıra Yay., 2007, c. 2,s. 693.

¹¹ Kast edilen Tevbe Sûresi 37. âyettir.

¹² Burada Konuk'un kullandığı "immunity" kelimesinin sözlük anlamı "etkilenmeme, ayrıcalık, muafiyet ve masumiyet" anlamlarında olup "erteleme" anlamı bulunamamıştır. Bkz: Collins Cobuild English Language Dictionary, Edit. John Sinclair ve ark., England 1988, s.725; Redhouse sözlüğü, İngilizce-Türkçe, Edit. Robert Avery ve ark., İstanbul 1983, s. 485.

“Gerçekte erteleme inkârda daha da ileri gitmektir.”¹³ Bu âyetin izahı ise bu mektupta yer alamayacak kadar uzundur.

Bu detaylara göre Hz. Muhammed’in öğretileri şu açıdan anlaşılmalıdır:

Sizin dünyanızdan bana üç şey sevdirdi. En-Nisa: Kadın ikinci olarak yaratılan varlıktır veya yaratılması ertelenmiş ve ilke bağlı varlıktır. O şu gerçeğe dikkat çeker ki, Havva veya ilk kadın daha sonraki bir tarihte Hz. Âdem’in vücûdundan doğmuştur. O halde Hz. Muhammed harfi harfine öğretmiştir ki, kendisine ilk sevdiren kendisi veya onun önceki orijininin başkası değildir.

Bundan başka bir soru daha ön plana çıkmaktadır ki, bu da Hz. Muhammed’in neden ‘Üç şey sevdim.’ yerine ‘Üç şey bana sevdirdi.’ şeklinde edilgen bir cümle kurmuş olmasıdır. Bu mektup bütün bu derin îzahı somutlaştırmak için oldukça kısadır. Ben sadece Mevlânâ Celaleddîn Rûmî’nin bu âyette verdiği mânâyı ekleyeceğim.

‘Kadın Hak nûrudur sevgili değil; sanki yaratıcıdır, yaratılmış değil.’¹⁴

Aşkın kendisi sorusuna gelince, ben onu özette yüzeysel olarak açıkladım. Burada bana Mevlânâ’nın şiirlerinden birinde Farsça değil de Arapça olarak alınan başka bir âyeti açıklamama izin verin.

‘Benim âşık olduğumu herkes anladı; yalnız kime âşık olduğumu kimse bilmiyor.’¹⁵

3.sayfa:

İnanıyorum ki bu açıklamalar en cahil sınıfın Hz. Muhammed ve vârisleri hakkında sadece kendi hayvani duygularına taptıkları düşüncesinden arındırmak için yeterlidir. Onlar bu hayali saçmalıkların çok ötesindedirler. Ayrıca bu, [yukarıdaki] birkaç beyitin içerdiği hakikate ulaşılabileceğini geniş ölçüde gösterecektir. Hal böyle olunca, halka bu konuyla ilgili özet notları vererek yanlış yola girmiş olu-

¹³ Âyetin meâlî şöyledir: Haram ayları ertelemek, ancak inkârda daha da ileri gitmektir ki bununla inkâr edenler saptırılır. Allah’ın haram kıldığı ayların sayısına uygun getirip böylece Allah’ın haram kıldığını helal kılmak için haram ayı bir yıl helal, bir yıl haram sayıyorlar. Onların bu çirkin işleri, kendilerine süslenip güzel gösterildi. Allah inkârcı toplumu doğru yola iletmez. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, Kur’an-ı Kerim Meali, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2009, s. 202-203.

¹⁴ *Mesnevî*, c. 1, s. 2437.

¹⁵ *Mecâlis-i Seb’a*, s. 34.

ruz ki, eğitimsiz zihinler daha kolay olarak kabul etmeye ve daha entelektüel bir doktrin olan Panteizme meyleder.

İlk önce kesin olarak söylemeliyim ki bu, bu doktrinden hakîkî gerçeğe uzanan oldukça büyük bir mesafe ve farklılığın olduğu altını çizer. Bu hakîkat bize Şeyhü'l-Ekber Muhyiddîn İbnü'l-Arabî ve Mevlânâ Celaleddîn Rûmî tarafından öğretilmiştir ve entelektüel yolla hakîkati tahkîk etmenin kesin olarak hiçbir yolu yoktur.

Bu ve benzeri pek çok sebep nedeniyle, maddî olarak bu mektupta bunu ortaya çıkarmak imkânsızdır. Sizden özeti, âyin esnasında neyin sorgulandığıyla ilgili dinleyiciye sade bir fikir vermesi için, yalnızca kısa bir özet olarak bulundurmamı rica etmek zorundayım. Şimdi eğer bu toplantının bir hatırasına sahip olmak isterseniz, cesaretle size diğer bir teklif daha sunmalıyım.

Yaklaşık 12 yıldır bu alanda çalışan arkadaşlarımdan birisi A.Âdil ki, kendisi bu mektubu benim için kaleme alan şahıstır, *Fusûsu'l-Hikem* isimli kitabın mukaddimesini bazı Fransız ve Belçikalılar için Fransızcaya tercüme etmiştir. Bu çalışma yaklaşık 170 sayfadır ve Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'nin ana prensiplerini ve temel öğretilerini kapsar. Bunun yabancılar ve dahası eğitimsiz zihinlerin çalışması için oldukça faydalı olacağına inanıyorum. Eğer sizin için yayınlamak mümkün olursa ve Kolejin Kütüphanesi'ne bu alanda yeni bir çalışma eklemek isterseniz, inanıyorum ki arkadaşım bunu hizmetinize sunmaktan memnun olacaktır. Eğer önerim uygulanabilir görünüyorsa bu mesele hakkında daha fazla konuşmak ve İstanbul'da oldukça özel bir toplantıda bir fincan Türk kahvesi içmek beni çok mutlu edecektir. Eğer sizin için de uygunsa, size uygun olan tarihi lütfen bana bildiriniz ki, bu şekilde bazı arkadaşarımla bir toplantı ayarlayabileyim.

Hemen belirtmeliyim ki, bu konuda maddi bir talebimiz yoktur. Arkadaşım Âdil bu işleri nezaketle "Şeyhü'l-Ekber'e bir hizmet olsun." diye yapmaktadır. Basılı kitabın en fazla 50 kopyasını arkadaşları için isteyebilir ya da örneğin ileriki tercümelemlerin İngilizce tercümelemlerini kontrol hakkını talep edebilir. Bunun sebebi de gerçek anlamda hataları önlemektir.

Bu detaylar hakkında uzun zamandan beri vaktinizi aldığım için özür dilerim.

En içten saygılarımla,

2. Mektup

İkinci Seri No: 9

Mayıs 1937

1.Dede Korkut

2. Osmanlı Kurumlarında Bizans Etkisi

3.Kırk Yıl (Halid Ziya)

4.Ramazan Edebiyatı

5.Kağrı ve Bağrı yanık Ömer

6.Mehmed Akif

7.Türk Sanatı

8.Reşat Nuri'nin Anadolu Notları

Günümüz Türk Edebiyatı Hakkında Açıklama Getiren Mektuplar

9.Türk Müziği

Son altı veya yedi yıl içinde, kalıcı değeri olan oldukça önemli yayınlar arasında İstanbul Müzik Konservatuarı tarafından yayınlanan Türk Müziği Klasikleri de vardır. Şimdiye kadar, besteci ve yazarların küçük kısa skeçleriyle birlikte hem söz hem de müziği içeren en az 10 ciltlik *dînî mûsikî*, *ilahî*, *âyin* ve *nefesler* yayınlanmıştır. Ayrıca *'Amelî ve Nazarî Türk Mûsikîsi'* isminde daha büyük hacimli iki eser vardır.

28 Mart Pazar öğleden sonra Rumeli Hisarı'ndaki evimize davet edilen bir grup misafirden önce, bu müziğin icrasını gösterebilmek amacıyla bir grup Türk müzisyeni aşağıdaki programı icra etmiş ve seslendirmiştir:

I.

1.Ney ile 'Segâh' makamından 'Taksim'

2. 'Segâh' makamından 'Peşrev'

3. 'Segâh' makamındaki 'âyin'den 'Birinci Kısım'

II.

1.Ud ile 'Bûselik Aşîran' makamından 'Taksim'

2. 'Bûselik Aşîran makamından 'Peşrev'
 3. 'Bûselik Aşîran' makamındaki âyinden 'Birinci Kısım'
- III.

1. 'Bûselik Aşîran' âyinininden 'Terennüm'
2. 'Bûselik Aşîran' ayininden 'Üçüncü Kısım'
3. 'Tâhir Bûselik' makamından 'Peşrev'

Ahmed Avni Bey, Postahane eski Hukuk Müşaviri, bu programın açıklamasında içtenlikle aşağıdaki tercüme yazmıştır:

Şark mûsikisinde kullanılan perdeler öyle bir şart dâhilinde dizilir ve terkip edilir ki, neticede kulakların birbirinden tefrik edebileceği birer 'küll' hâsıl olur. Bunlara 'makam' derler. Gözler yeşil, kırmızı ve sair renkleri ve ağızlar meyvelerin muhtelif çeşnilerini nasıl birbirinden tefrik ederse, kulaklar dahi bu makam renklerini ve çeşnilerini öylece birbirinden ayırır. Binaenaleyh bestekârlar her makamdan muhtelif ahenk ve usullerde eserler yaparlar. Bu makamlara vakıf olanlar herhangi bir makamdan bir eser teganni olursa, kulakları renginden ve çeşnisinden derhal makamı tayin ederler. Mesela rengi yeşil olan bir kumaşın uzunluğu, kısılığı ve türlü şekilleri onun rengine mani değildir. Bunun gibi 'Hicaz' ismindeki makam ile 'Saba' ismindeki makamın renkleri ve çeşnileri başkadır. Ve her iki makamdan türlü türlü ahenk ve usullerde eserler yapılabiliyor. Bu sebeple âsâr-ı mûsikiyemiz fasıl fasıl ayrılmıştır.

Hanendeler sazlar ile beraber herhangi bir fasıldan bestelenmiş eserleri tegannî edecekleri vakit, önce sazlardan birisi rengine ve çeşnisine ait nağmeler yapar ki, buna 'taksim' derler. Bu taksim bittikten sonra sazların hepsi müştereken o makamın çeşnisini ve rengini temsil eden ve ahenge ve usule tabi olan bir eser terennüme başlarlar ki, buna da "peşrev" derler.

Segâh Makamı da çeşni ve renk itibariyle diğer makamlara benzemeyen bir şahsiyet sahibidir. "Mesnevi" sahibi Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin aşağıda yazılı olan bir rubaisi bu segâh makamı ile bestelenmiş olan âyinin ilk parçasıdır. Bunun bestekârı Mevlânâ'nın muhiplerinden ve şark mûsikîsinin en büyük ustalarından Itrî Mustafa Dede Efendi'dir. Mevlânâ Hak aşığı olan yüksek rûhunun cismindeki tesiri yüzünden dönmeyi bir usûl ve âyin ittihaz etmiş olduğundan,

Mevlânâ'nın mesleğine tebean, bu icra esnasında neyler ile terennüm ve tegannî olunmak üzere yapılmış olan eserlere 'âyin' derler.

Bu rubainin mânâsını izah için Mevlânâ'nın bütün muhakkikler ile müttehid olan Hâlık hakkındaki fikrini muhtasaran izah etmek icap eder:

Hâlık, feza-yı bî-nihâyeyi kaplamış ve hadd-i zâtında ve her türlü kayıtlardan mutlak bulunmuş olan bir Zât-ı latîfedir. Vücûd ve varlık, asla zâtından ayrılmayan bir sıfattır. Beşer indinde iyi ve kötü addolunan her şey O'nun varlığından peyda olmuştur. Ve Hâlık, kendi vücûdu ve varlığı ile bütün eşyayı kaplamıştır. O'nun indinde iyi ve kötü müsavidir. Men ettiği şeyler beşere nazaran kötüdür. Ve emrettiği şeyler beşere nazaran iyidir. Bu zât-ı latîf, mutlak olan Zâtiyeti cihetinden bir takım mertebelerde zuhûrundan müstağnidir. Fakat kendisinde mündemiç ve mahfî olan bir takım sıfatlar, kendilerini göstermek için zuhûr etmek istediklerinden, bu sıfatları ızhar etmek için bir takım mertebelere tenezzül etmekten müstağni değildir.

Misal: Ressamlık sıfatını hâiz olan bir insan resim levhası yapsa da yapmasa da zâtiyeti cihetinden insandır. Fakat ondaki o sıfat, zuhûr etmek istediği için, bu sıfatı ızhar etmek onun iktizâ-yı zâtisi olur. Yoksa insanın bir insan olmak için böyle resim levhası yapmasına zâtiyeti cihetinden ihtiyacı yoktur. Ve o, bu levhayı yapmaktan müstağnidir. Fakat sıfatı cihetinden bu resim levhasını halk ve icat etmekten müstağni değildir.

.....Zât-ı mutlak'ın vücûd ve varlık sıfatı sabit olunca bunun lazım-ı gayri müfârıkı olan Hayat, İlim, Semi, Basar, İrade, Kudret, Kelam gibi bir takım sıfatların dahi o zât-ı mutlaka izafesi lazımdır. İsimlerin menşei sıfatlardır. Mesela kendisinde ressamlık sıfatı hâiz olmayan bir kimseye ressam ismi verilemez. Halıkıyyet dahi bu zât-ı mutlakın sıfatlarından birisidir. Ve bu sıfattan 'Halık' ismi doğmuştur.

Mahlûkat bizim âlemimizden ve bizim âlemimizdeki mahlûkattan ibaret değildir. Feza-yı bî-nihâye, son derece latîf olan Zât-ı mutlakının aynıdır. Bu derece latîf olan o namütenâhi varlığın mahiyetini ve kühünü akıl ve idrak ile anlamak mümkün değildir. An-

çak o Zât-ı latîfin varlığını kendisinde gizli olan sıfatlarını ve sıfatlarından doğan isimlerini izhar etmek için, bu kesif sıfatlar libasına büründüğü vakit anlamak mümkün olur. Binaenaleyh sıfatlarını ve isimlerini izhar için feza-yı bî-nihâyede, bazı kendi varlığı içinde yine kendi varlığından sayısız ecrâm-ı kesîfiyeyi halk eder. Mahlûkâtın içinde sûreti ve mânâsı, ilim ve idrâki en yüksek olan insan, diğer mahlûkatın hepsinden efdaldır. Ve insan kendi nefsinde Hâlık'ın bütün sıfatlarını ve isimlerini cem edip, izhar etmek istidadını hâizdir.

Hâlıkın bir sıfatı da 'Cemal'dir. Ve bundan 'Cemil' ismi doğmuştur. Binaenaleyh bu kesif sûretlerde zahir olan güzelliklerin her birisi O'nun cemal-i mutlâkının bir pertevi ve cüz'üdür.

Bunun gibi Hâlık'ın sıfatlarından birisi de 'Hub'dur ve 'Muhabbet'tir. Bu sıfattan dahi 'Muhîb' ismi doğmuştur. Binaenaleyh bu kesif suretlerde zahir olan muhabbet sıfatı dahi O'nun muhabbet-i mutlakasının bir pertevi ve cüz'üdür.

Bilcümle mahlûkatın efdali olan insanın rûhu ve manası itibariyle insanlığı ve cismi ve sûreti itibariyle de hayvanlığı vardır. Eğer insanlık tarafını ihmal edip hayvanlığı tarafına meyl ederse, bütün mahlûkattan aşağı olur. Fakat cismaniyyetinin icabı olan hayvanlığa bir hat çekip insanlığa meyl ederse, insan-ı kâmil olup, her bir mahlûktan efdal olur. Ve o vakit Hâlık'ın bütün sıfatlarının âsarı kendisinden zahir olmak istidadında bulunur. Ve ondaki cemal, 'Cemâl-i Mutlak' ve muhabbet dahi 'Muhabbet-i Mutlak' olur. Binaenaleyh sûret-i âleminde her nereye baksın ale'l-ıtlak Hâlık'ın cemâlini görür. Ve çirkin bir şey görmez.

Fakat Hâlık'ın sıfat-ı cemâli insanda kâmil ve hususiyle kadınlarda ekmel bir sûrette zahir olduğundan, kâmil insanların kadınlardaki cemâle meyl ve muhabbetleri ziyade olur. Nasıl ki bütün mukaddes kitaplarda Âdem'in Havva'ya meyli gösterilmektedir.

Bu bahisler Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin ve Mevlânâ Celaleddin Rûmî'nin *Mesnevî*'sinden çıkarılan hülasadır. Tafsilatı çok uzundur. Beyitlerin mânâsı anlaşılacak için bu ihtisar faide eder zannediyorum.

Mevlânâ Celaleddin Rûmî bir kâmil insan olduğundan diyor ki:

(Aşağıdaki programda I.1'dir ve İstanbul Konservatuvarı Neşriyatı, Mevlevî Âyinleri II ss.331-343'dan bulunabilir.)

Ey âşiki rûyi tu hezerân âşık
Rû kerde besû-yi tu hezerân âşık
Tenha ne menem âşiki rûyi tu ki hest
Der her seri mûyi tu hezerân âşık¹⁶

Açıklayıcı Çeviri:

“Ey sıfatlar ve isimler sahibi olan Hâlıkım; senin Zât'ının cemâlinin âşıkı binlerce âştır. Binlerce âşık senin tarafına yüz çevirmişti. Senin Zât'ının cemâlinin âşıkı yalnız ben değilim. Senin baş saçının her bir teli mesabesinde olan her bir sıfatında binlerce âşık vardır.”

Çünkü âlemin sûretlerinden bir şeye meyli ve aşkı olmayan, efrâd-ı beşerden hiçbir ferd yoktur. Kimi güzel yapılan resim levhasını, kimi çiçeklerin envâından bir nev'ini, kimi itriyatın envâından birini, kimi bir kadını, kimi parayı, kimi denizi, kimi seyahati ve ila âhir sever. Ve hepsi de hakikatte Hâlıkı sevmiş olur ki, bu hakîkatten gafildirler. Çok kimseler fânî olan o eşyanın kendisini sevdiklerini zannederler.

Mevlânâ Celaleddîn-i Rûmî'de Hâlık'ın muhabbet-i mutlakı galip olduğundan, o aşka bir şahsiyet verip bu ikinci rubaisinde şöyle diyor: (Bu dört dize programdaki II.3'ü oluşturur.)

Men âşiki aşk ve o şûdde âşiki men
Ten âşiki can âmed ve can âşiki ten
Geh men ârem du dest der gerdeni o
Geh o eşedem çu dilrubayani gerden

Açıklayıcı Çeviri:

“Ben aşk denilen mananın âşıkıyım. Ve aşk manası da bana âşiktir. Benim aşk ile hâlim cismin rûha ve rûhun dahi cisme âşık olmasına benzer. Bazen ben iki elim ile o aşkın boynuna sarılırım. Bazen dahi o aşk beni gönül kapan güzeller gibi kendi boynuna çeker.”

Bu ikinci parça dahi ‘Bûselik Aşîran’ makamından bu yazıları yazan Ahmed Avni tarafından (tarih yazılmamış) tarihinde bestelenmiştir.

¹⁶ Şiirde geçen kelimeler: Rû-yüz; Bû-Koku; Mû-Saç Teli; Hezerân-Binlerce.

Bu parçanın tegannisinden evvel mecliste ney çalan Hacı Emin Bey tarafından bestelenmiş olan Bûselik Aşîran makamındaki peşrev çalınmış, udu çalan dahi mûsikî üstadlarından Hüseyin Fahri Bey'dir ki, mûsikiyi meşhur üstatlardan Zekâi Dede'den Ahmed Avni Bey ile beraber tahsil etmiştir.

Üçüncü parça dahi Mevlânâ Celaleddîn-i Rûmî'nin rubailerinden birisi olup, yine de 'Bûselik Aşîran' makamındaki âyinin son yörük parçalarından birisidir. Fakat 'Irak' makamından bestelenmiştir. Ve bu rubainin tegannisinden evvel ney ve ud ile çalınan makam dahi Irak makamındadır. Mevlânâ bunda dahi aşka bir şahsiyet verip der ki:

Her ruz benev berayed in dilberi aşk
 Der gerdeni ma der ufkend defter-i aşk
 İn har ezan nihadi hak ber der aşk
 Ta dur şevved her ki nedared seri aşk
 Açıklayıcı Çeviri:

"Bu gönül kapıcı olan aşk güzeli, her gün yeni bir tarzda zâhir olur. Benim ve bana tabi olanların boyunlarımıza aşk kitabı asılmıştır. Aşk sâikasıyla bizim teganniye ve semaya meylimiz vardır ki, bunu ahkâm-ı diniyemizin inceliklerine vâkıf olmayan ehl-i zâhir inkâr ederler. Onların bu inkârı, aşk kapısında bir dikendir. Binaenaleyh, bizim aşkıyla yanıp tutuştuğumuz Hâlık aşk kapısına bu inkâr dikenini '*Aşka meyli olmayanlar bizden uzak olsun.*' diye koydu."

J.K.Birge, Central P.O. Box 142, İstanbul, Türkiye.

Sonuç

Bu çalışma ile şimdiye kadar hiç yayınlanmamış iki mektubunu incelediğimiz mutasavvıf Ahmed Avni Konuk, neredeyse ömrünün tamamını çoğu tasavvuf alanında olmak üzere pek çok eser üretmeye adanmıştır. Ancak diğer mutasavvıflardan farklı olarak bu çalışmalarını ülkemiz dışında da yayınlamaya gayret göstermiştir. Bu gayreti de oldukça dikkat çekicidir. Mektupların muhtevasından da anlaşıldığı gibi, bu doğrultuda John Kingsley Birge ile de bağlan-

tı kurmuştur. Birge'ün Amerikan kütüphanelerine Türkçe el yazması ve matbu kitapların alımında danışmanlık hizmeti yapmış olması, Uluslararası Doğu Araştırmalar Cemiyeti'nin kurucularından ve bu kuruluşun yayımladığı "Oriens" dergisinin hakem kurulunda görev alıyor olması, günümüzde bile halen başvurulmuş Redhouse Sözlüğü'nün basımında yer alması gibi sebepler nedeniyle Konuk'un Birge ile görüşmek istediğini düşünmekteyiz. Zira bu kuruluşlarda sözü geçen biriyle tanışıp dostluk kurmak ve sonrasında da kendisine yaptığı çalışmalarını göstererek basımına yardımcı olmasını sağlamak Konuk'un yurt dışına açılabilmesini kolaylaştırıcaktır. Ancak Konuk'un başka bir engeli daha vardır. Kendisi Fransızca, Farsça ve Arapça bilmektedir. Oysaki Birge bir Amerikalıdır ve kendisiyle anlaşabilmek için İngilizce'ye hakim olması gerekmektedir. Konuk bu engeli ise arkadaşı A.Adil Doğru ile aşar ve ona iki mektup yazdırır. Mektupta da belirtildiği üzere Doğru, daha önce *Fusûsu'l-Hikem'in* mukaddimesini bazı Fransız ve Belçikalılar için Fransızcaya tercüme etmiştir. Arkadaşının bu işleri yapmasının nedenini "Şeyhü'l-Ekber'e yapılan bir hizmet" olarak açıklayan Konuk, Adil Doğru adına Birge'den kitap basımı sonrasında en fazla 50 kopyasını arkadaşlarına dağıtmak üzere istemekte ve sonraki dönemde kitabın İngilizce tercümelerini kontrol hakkının Adil Doğru'ya verilmesini talep etmektedir. Bunun sebebi de yine kendi ifadesiyle belirtmek gerekirse "gerçek anlamda hataları önlemektir." Buradaki amacı da, İbnü'l-Arabî'nin eserlerinin yurt dışında doğru tanınmasına vesile olmasıdır.

Gerçi bu mektuplar ve yazışmaların bir misyoner ile yapılmış olması, tasavvuf ehli bir kişi için sıra dışı olay olarak değerlendirilebilir. Ancak bu girişim, Osmanlı son dönemindeki Batı'ya açılma gayretinin bir uzantısı da olabilir. Bu açıdan bakıldığında, bir Türk mutasavvıfının bir misyoner ile mektuplaşması, sadece Batı'dan alıntı yapmak değil, Doğu ve İslam kültürünün güzelliklerini Batı'ya aktarma gayreti olarak düşünülebileceği ve takdir edilebileceği kanaatini taşımaktayız.

Ekler:

Ek 1:Ahmed Avni Konuk'un J.K. Birge'ye 8 Nisan 1937 Tarihinde Yazdığı Mektubun İngilizce Orijinali¹⁷

Istanbul April 8th 1937

Very Dear Sir,

I beg to express hereby our feelings of appreciation for the profound interest shown to the musical ceremony during our last meeting in your residence. In accordance with the desire of the whole audience, we have sent to you an abridgement about the Turkish music, and the translation in Turkish of the chant with some introductory notes.

As the plain translation of the text would seem rather mythical, I have judged necessary to add some introductory details to secure a true understanding. The three "four lined" poetries in Persian are extracts from a work of Djelaleddin Rumi, the eminent leader of the Moslem Mevlevi sect and the author of Mesnevi actually under translation to English by Professor Nicholson in England. The teaching of these important works as well as of those given by the eminent master Mouhiddin ibni Arabi, who was contemporary with Mevlana Djelaleddin, is based upon the genuine truth taught equally by all the other important leaders of sects.

Both of the above named lived in the 5th century of Hegire, that is about the 8th of the Christian date. Mevlana Djelaleddin is the son of Mevlana Veled Bahaeddin, known at that time as (Sultan-ul-Ulema) the Sovereign of the learned men. He emigrated from his birth town "Belkh" in Afghanistan, to Konya, under the reign of Seljuk dynasty.

Mouhiddin ibni Arabi originates from Morocco and was a disciple of the great Sheikh Abou Medyan. He travelled all along the Northern part of Africa, passed from Mecca and Mossoul and came to Konya where he met with Mevlana Djelaleddin.

He has written by himself more than 500 works all concerning the different branches of genuine truth. He left no unfolded divine secret, but gave them according to circumstances, in a symbolical language. One of his important books is the one named "Fussous-ul-Hikem" which he says to have been dictated to him, spiritually by the Prophet Mohammed himself. He declares in its introduction that the teaching contained therein is very condensed, and that he abandons to the future generations the charge of explaining and translating its texts.

For this reason several explanations and translations into different languages of this book have been given by important leaders and masters. I have also written in the modern Turkish a translation and explanation of the Fussous-ul-Hikem. Actually I am finishing the translation and explanation of the Mesnevi in 6 tomes.

In sooth this letter is too short to give further details in this matter. I wish to point out that the very few details I have added to the said abridgement is absolutely inadequate for the good explanation of the texts. My intention was to give a summary idea to the audience about what we read, but I never thought that it would be published.

¹⁷ Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü, Ahmed Avni Konuk Arşivi, 49.klasör.

I shall try to explain hereafter why it will be harmful to put the small abridgement into the form of a pamphlet.

It is mainly question in the said chant of love, lover and beloved; I have outlined that the divine splendour shines in woman more than in man. This affirmation is based upon the teaching of Prophet Mohammed who said :

"From your world three things have been endeared to me, i.e. women (En-Nissa-u), beauty, and respndence of my eyes in Namaz (devotion, prayer). "

Anyone untrained in this branch of truth would think at first sight that Mohammed and his successors, as Mevlana, were adoring but their sensual pleasures and nothing else. In the Chapter Mohammed of his Fussous-ul Miken, Meuhiddin ibni Arabi explains the real sense which must be understood by the term "women" in the said teaching of the Prophet. In Arabic language two different words are used to designate the same idea of woman.

1. (En-Nissa-u) as told by the Prophet, for the general sense of womankind. One of the largest Soura of the Korā is consecrated to this signification and is named (Souret-un-Nissa),
2. (Mer'e or inre'e) which means the individual person of any woman. This term is used in the Korā to designate the wife, as in the soura (Abou-Leheb).

The first term derives from the root (Nass'e) meaning to delay to postpone. Arabs use this word as a commercial term to designate the sales by credit or for payment at a certain given date. The verse 37 of the Soura " immunity " in the Korā refers to this word and means literally :

" In sooth the postponement is only a growth of infidelity ".
The true explanation of this verse is too long for this letter.

According to these details, the teaching of the Prophet must be understood in this sense :

"From your world three things have been endeared to me, i.e. (En-Nissa-u) that is the being created on the second hand, or the being whose creation was postponed and depended from the very original first." He pointed out the fact that (Eve) or the original woman was borne from the body of Adam at a later date.

Thence the Prophet taught literally that the first thing which has been endeared to him, from our world is nothing else than himself and his proper origin.

Now arises here the question why the Prophet said in a passive form " have been endeared to me " and not directly in the active sense " I have loved three things ".

This letter is indeed too short to embody all these profound explanations. I shall only add here that Mevlana Djelaleddin Rumi gave this signification in this verse :

" She is the divine splendour, and not the beloved. She is as much to say Creator, and not a being created. "

As to the question of love itself, I have explained it superficially in the abridgement. Permit me to mention here another verse of Mevlana, taken from one of his poems given in Arabic and not in Persian :

" Men are ascertained that I am undoubtedly lovesick; except that they know not, for whom is my love. "

- 3 -

i believe that these explanations will be enough to washout from the imagination of the most untrained class the idea that Mohammed and his successors would be adoring but their beastly feelings. They are far beyond of such imaginary nonsense.

Furthermore this will show the indefinitely wide extent that may reach the truth contained in those single verses.

Such being the case we should go astray in giving to the public summary notes on this subject as the untrained minds are rather inclined to admit the much easier and such more intellectual doctrine of Pantheism.

I must at once say sharp that there underlies a very considerable distance and difference from this doctrine to the genuine truth as it is taught to us by the eminent Master Mouhiddin İbni Arabi and Mevlana Djelaleddin Rumi, and that there is absolutely no way to ascertain the genuine truth by the intellectual way.

For these reasons and many others that it would be materially impossible to me to expose in this letter, I shall request you to keep the abridgement exclusively for the audience to give to them a plain idea of what is has been question during the ceremony.

Now, if you like to have a souvenir of this meeting I shall dare propose to you another question.

One of my friends, who is studying with me this science, already since over 12 years, A. Adil, the writer for me of this letter, has recently translated to French for certain French and Belgian people, the first introductory part of my book about Füssous-ul-Hikem.

This work of about 170 pages, contain the main principles and base teachings of Mouhiddin İbni Arabi. I believe that it would be very useful for foreigners, and moreover for untrained minds to study it. If it is possible for you to put it into publication and add a new work in this subject to the Library of the College, I believe my friend will be pleased to put it to your disposal.

If my suggestion seems to be practicable, I shall be very pleased to take a cup of Turkish coffee in a rather private meeting in Istanbul and to have a further talk on this matter.

If this suits you let me know please the date that you will fix to your convenience, so that I may arrange for a meeting with some of my friends.

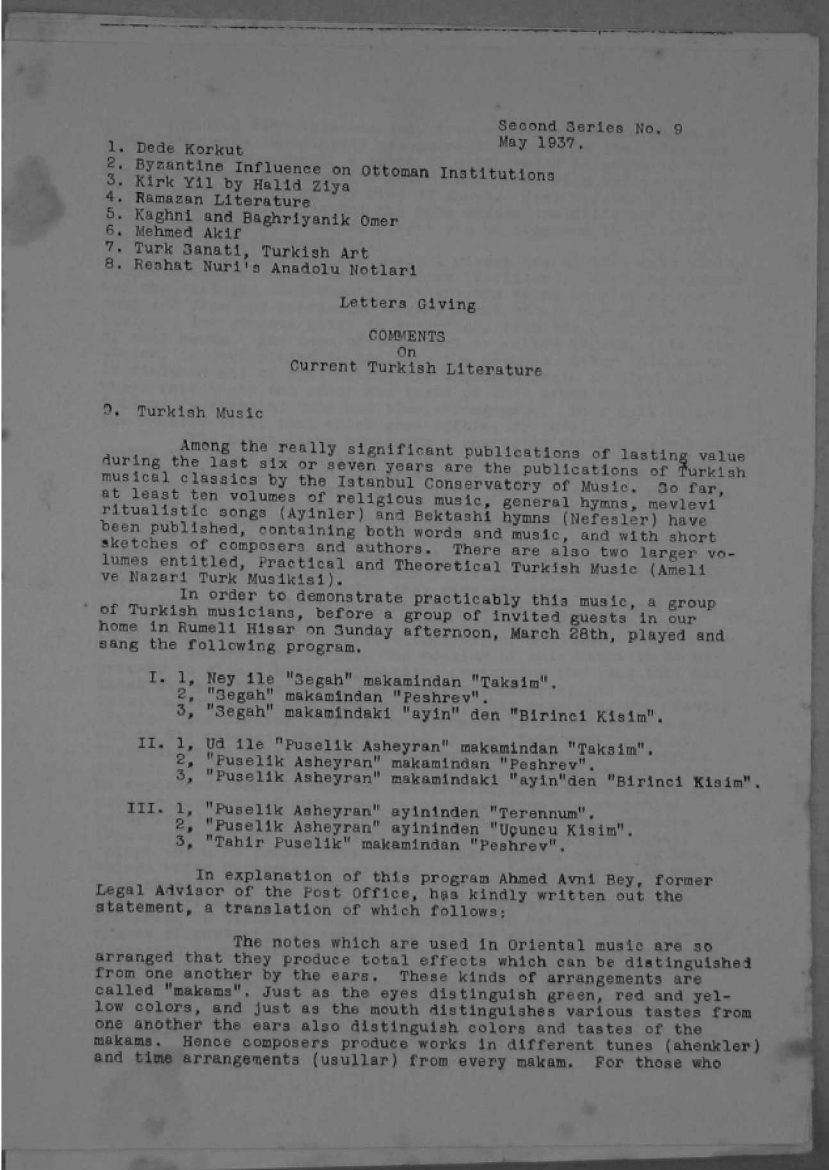
Please note immediately that it is absolutely not a bit question of any financial charge to be secured. My friend Adil has done this work graciously as a service to the eminent Master and he may claim at most say about 50 copies of the printed book for his friends, with the right of controlling the further translations to English for instance, and this to avoid disturbance in the genuine sense.

Excuse me please to have retained your attention so longtime in these details and believe that,

I am always

Yours very sincerely and truly, yours,

Ek 2:Ahmed Avni Konuk'un J.K. Birge'e 9 Mayıs 1937 Tarihinde Yazdığı Mektubun İngilizce Orijinali

- 2 -

are acquainted with those makams, from whatever makam a piece is sung their ears immediately recognize the makam by its color and its taste. For example, a piece of cloth which is green in color does not in any way have its color interfered with by its length, or its shortness or by any kind of shape. Just so, the colors and tastes of the Hijaz and the Saba makams are different from each other, and from both makams pieces can be composed in different tunes and time arrangements.

For this reason our musical pieces are divided into various complete musical parts or partitions (fasillar). When the singers and the stringed instruments (sazlar) are going to play pieces composed from any particular makam, first of all one of the stringed instruments plays in accordance with the color and taste of that makam. The name of this part is called Taksim, (Lit. division, or part played to indicate the makam). After this makam is finished all of the instruments together begin to play a piece which represents the color and taste of that makam and which follows (a certain) tune and time arrangement. They call this the Peshrev (lit. that which goes before, prelude).

The Segah makam possesses a character which does not resemble the other makams in taste and color. A Rubai which will be given below and which was written by Mevlana Jelaleddin Rumi, the author of the Meznevi, is the first part of an Ayin which has been set to a tune with the Segah Makam. The composer of this tune is Itri Mustafa Dede, a follower of Mevlana and one of the greatest masters of Oriental music. Because Mevlana who was a lover of Ultimate Reality (Hak Ashigi) took turning or whirling (deunme) as the procedure for his ritual on account of its lofty spiritual effect on the body, they give the name Ayin to pieces which are prepared to be sung and played with the ney (hollow reed instrument) during the performing of this ceremony (ayin) in accordance with the practice (meslek) of Mevlana.

In order to explain the meaning of this Rubai it is necessary to give a brief explanation concerning the idea that all those who are Investigators of Reality (muhakkik), and who are Spiritually United with God (muttahid) hold regarding the Creator (Halik). The Creator (Halik) who embraces limitless space and who in His essence (Haddi Zatinda) is free from every kind of restriction is an All Gracious Essence (Zati latif). Existence (vujud) and being (varlik) constitute a quality which can never be separated from his essence (zat). Everything which can be considered good or bad among men is produced from his essential being (zat). The Creator by His existence and being embraces (kaplamishtir) all things. With Him good and evil are equal. The things which he forbids are evil in the sight of men. And the things which He commands are good in the sight of men. He who is this Absolute All Gracious Being (Zati latif Mutlak) from the point of view of his essential being (zatiyet) has no need of appearing in different degrees (mertaba) of being. But because a number of qualities or attributes (sifat) which are contained and concealed in Him have the desire to appear in order to show themselves, these are not free from the necessity of condescending to show these qualities in various degrees of being.

An example - A man who possesses the quality of being a painter is still a man whether he ever makes a painting or not. But because that quality in him seeks expression, the showing or

expressing of that quality becomes a necessity of his being. Except for that, a man in order to be man has no need, from the point of view of his nature, of making a picture; and he is free from the necessity of making this picture. But from the point of view of his quality or ability he is not free from the necessity of creating this picture.

..... A soon as Existence and Being are predicated of the Absolute Essence (Zati Mutlak) it is necessary also to attribute to that Absolute Essence a group of qualities which are necessarily inseparable from Him; such as Life, Knowledge (ilim), Hearing, Seeing, Will, Power, and Speech. The origin of the Names is the Attributes. For example, the name of painter is not given to a person in whom there is not the attribute of painting. Creative ability (Halikiyet) also is one of the qualities of the Absolute Being (Zati Mutlak); and the name of Creator (Halik) comes from this quality.

Creatures (Mahlukat) do not consist (simply) of our world and the creatures that are in our world. Limitless space (fazai nihaye) is the same as the Absolute Being who is in the last degree unsubstantial (latif). One can comprehend with the mind and understanding the nature and the inner reality of Limitless Being (namutenahi varlik), only by having appear the Being of that All Gracious Essence (zati latif), the qualities which are concealed in Him, and the names which arise out of those qualities; and this is possible only when these are folded in the garments of substantial forms (kesif suretler). Therefore in order to make appear His qualities and His names, He creates substantial bodies (ecrami kesife) in limitless space, that is in His own Being, and also from His own Being (Varlik). Among (all) creatures man, whose form and meaning by virtue of knowledge (ilim) and understanding (idrak) is highest, is superior to all creations; and man, in his own nature (nefsinde) possesses the ability to gather together and manifest all the attributes and names of the Creator.

Another quality of the Creator is Beauty (cemal), and the name the All Beautiful (Cemil) comes from this. Therefore every single one of the beauties which appear in these substantial forms is a ray and particle of Absolute Beauty (Cemali Mutlak).

Likewise love (hubb ve muhabbet) is one of the qualities of the Creator. The name, The Lover (Muhib) comes from this quality. Hence the quality of love which appears in substantial forms is also a ray and particle of His Absolute Love. Man who is the most excellent of all created things possesses humanity (insanlik) by virtue of his spirit and meaning, and animalness (hayvanlik) by virtue of his body and form. If he neglects the humanity side (of his nature) and inclines toward the side of his animal nature he becomes lower than all created things. But if he puts a limit on the animalness which is a necessity of his bestialness (cismaniyet), then he becomes Perfect Man (insani kamil) and the most excellent of all created things. And then the results of all the attributes of the Creator can appear in him. And the Beauty which is in Him becomes Beauty Absolute, and Love also becomes Love Absolute.

Therefore wherever one looks in the world of appearances (suret aleminde) he sees everywhere the Beauty of the Creator and he sees nothing ugly. And since the quality of Beauty in

-4-

/the beauty
the Creator is perfect in man and since it appears most perfectly especially in woman, perfect men have special love (meyl ve muhabbet) toward/that is in woman, just as in all the Sacred Scriptures Adam showed love (meyl, lit. inclination toward) for Eve. These discussions are a resume taken from the works of Muhiddin Arabi and from the Mesnevi of Jelaledin Rumi. Detailed explanations would be very long.

I think that this resume is useful in order that the meaning of the (following) verses may be understood. Mevlana Jelaledin, being a Perfect Man (Insani Kamil) says: (The following is I. 1, on the program and is to be found in Istanbul Konservatuari Neshriyatı, Mevlevi Ayinleri II pp 331-343).

Ey aşiki ruyi tu hezaran aşik
Ru kerde besuyi tu hezaran aşik
Tenha ne menem aşiki ruyi tu ki hest
Der her seri muyi tu hezaran aşik

Interpretive Translation:

"O thou Creator who art the possessor of the attributes and names, the lover of the beauty of thy Essence are thousands of lovers. Thousands of lovers have turned their faces toward Thee. I am not the only lover of the Beauty of thy essence. There are thousands of lovers of every one of thy qualities which figuratively are each like a hair of thy head."

Because there is no individual among men who does not have a love and appreciation for some one of the aspects of the world. Some love a beautifully made painting, some each of the several kinds of flowers, some one of the perfumes, some a woman, some money, some the sea, some travel etc. And every one in fact is loving the Creator although he is ignorant of that fact. Many people think they are loving the things themselves, which are transitory.

Because in Mevlana Jelaledin the Absolute Love of the Creator became victorious he personifies love and in a second rubai speaks thus:

(The following 4 lines constitute II. 3, in the program.)

Men aşiki aşk ve o şudde aşiki men
Ten aşiki can amed ve can aşiki ten
Geh men arem du dest der gerdni o
Geh o eşedem şu dilrubayani gerdni

Interpretive Translation:

"I am a lover of that which is meant by the word love (aşk). And He is a lover of me within the meaning of the same word aşk. My condition with respect to love is for the spirit that is in the body, and the condition of the spirit is as the it were in love with the body. (This second line

- 5 -

literally translated means: The body is lover of the soul and the soul is lover of the body.) Sometimes with my two hands I embrace the neck of love; sometimes also that love draws me to his neck just as beautiful ones steal the heart."

The music of this second piece was composed by the writer of these lines, Ahmed Avni, from the makam of Fuselik Asheyan. Before this piece was sung a peshrev was played in the Fuselik asheyran makam, composed by Haji Emin Bey who played the ney in our meeting. The ud player was the music master Huseyin Fahri who together with Ahmed Avni studied under the famous master Zeka Dede.

The third piece, also a rubai by Mevlana Jelaleddin Rumi is one of the last Yuruk pieces (a yuruk is a light, quickly played song) of the ayin in the makam of Fuselik Asheyan; but it is composed in the Arak makam. Before this rubai was sung the makam played by the ney and the ud was from the Arak Makam. In this rubai also Mevlana, attributing personality to love says:

Her ruz benev berayed in dilberi aşk
Der gerdeni ma der ukend defteri aşk
In har ezan nihadi hak ber der aşk
Ta dur şevd her ki nedared seri aşk.

Interpretive Translation:

"The love beauty who is this heart stealer every day appears in a new form. The book of love has been hung on the neck of my followers and I. Under the impulse of love we feel an attraction to song and music (sema, the music and dancing or whirling of the Mevlevi dervishes) which the people of external things who do not understand the fine meaning of our religious tenets deny. This denial of theirs is a thorn in the door of love. Therefore, the creator, for love of whom we are on fire, has set up this thorn in order that those who are not attracted to love (aşk) may be far from us."

J. K. Birge, Central P. O. Box 142, Istanbul, Turkey.

Kaynakça

1.Kitaplar

ALTUNTAŞ, Halil – Şahin, Muzaffer, Kur'an-ı Kerim Meali, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2009.

BIRGE, John Kingsley, *A Guide To Turkish Area Study*, Committee On Near Eastern Studies, American Council of Learned Societies, Washington, 1949.

DEMİR, Cenk, 'Türkler Arasında Bir Misyoner: John Kingsley Birge (1888–1952)– Hayatı, Misyonerlik Faaliyetleri ve Eserleri, *Prof. Dr. Abdulkadir Yuvalı Armâğanı* Cilt 1 içinde, Kardeşler Ofset, Kayseri, 2015.

_____, *Amerikan Board'un İzmir'deki Faaliyetleri ve İzmir Uluslararası Kolej*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri, 2014.

STONE, Frank A., *Sömürgeciliğin Hasat Mevsimi: Anadolu'da Amerikan Misyoner Okulları*, Çev. Ayşe Aksu, Dergah Yay., İstanbul, 2011.

2.Arşiv Belgeleri

Papers of the American Board of Commissioners for Foreign Missions, Unit 5, Item : (ABC 16.9.3), Reel 628,629 No:539, 664.

3.Makaleler

BIRGE, John Kingsley, "Yunus Emre: Türkiye'nin Büyük Halk Ozanı (Yunus Emre: Turkey's Great Poet of The People)", Ed. William G. Shellabear, Edwin E. Calverley, Elbert C. Lane, Ruth S. Mackensy, *The Macdonald Presentation Volume*, Princeton University Press, New Jersey, 1933, ss.43–60.

_____, "Turkey Between the Two World Wars", *Foreign Policy Reports* XX/1 November 1944, ss.194–207.

_____, "Turkish Translations of The Koran", *The Muslim World*, Vol. 38, Issue 4, January 1938,ss.394–399.

4.Sözlükler

RAĞİB EL-ISFAHÂNÎ, *Müfredât*, Terc: Abdülbaki Güneş- Mehmet Yolcu, Çıra Yay., 2007.

Collins Cobuild English Language Dictionary, Edit. John Sinclair ve ark., England, 1988.

Redhouse sözlüğü, İngilizce-Türkçe, Edit. Robert Avery ve ark., İstanbul, 1983.

5.Sürelî Yayınlar

“Also to Western Turkey”, *Missionary Herald*, Vol. 110, No:8, August 1914.

6. Ansiklopedî Maddeleri

EYİCE, Semâvî, “Birge, John Kingsley (1882-1952); Bektaşîlik Tarihiyle Uğraşan Amerikalı Türkolog”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992.